

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 Quæ, & quot sint filiæ eius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

in primo gradu, vbi documentum non exerceatur.
¶ Ad tertium quod est non tam contra authorem, quam contra Aug. dicitur, quod proprie formaliter loquendo, non est ibi sermo de iudicio diuino, aut humano determinatus, sed de iudicio ab solito, ita quod ex illis tribus gradibus in processu poenae, intendit offendere pro-

gressum culpe in pecato ira. Et propterea Augus. quia post iudicium remanet defensionis locus, minimum ibi poena gradum posuit; & sic de aliis. Ex quibus patet, qd si homo debet a reverenter authoritate Augustini si sibi non placet, fulrem silentio pertransire, factumque est, ut dum ponit os in celum, etiam glosam dicentem, quod haec poena ad diuersas malitia damnationis aeternae spectat, absque eternitate suscipiat.

¶ Super Questionis
158. Articulus
sextum.

In articulo 6, eiusdem quest. 158, dubium ex Martino in que. 3. de ira occurrit dicente, Non placet mihi quod ait B. Thom. quod ita ex parte sui obiecti, s. vindicta &c. habet quod multa uitia ex ea nascuntur: quia ex sex filiabus, quas enumerat, nulla nascitur ex appetitu vindictae, sed ex impetu & uenientia.

¶ Ad hoc breviter dicimus, quod anchora in litera duas radices in ira ponit, unde ex ea oruntur uitia, alteram ex parte obiecti: alteram ex parte modi, tali imitus. Et propterea Martinus errant tripliciter. Primo, quia filia ira oritur ex appetitu vindictae, ut in sequenti patet articulo. Secundo, quia non tacuit author, qd multa oruntur vita ex ira ex parte appetitu vindictae omnia uitia sequuntur, sed indeterminate loquitur. Tertio, quia non tacuit author, qd multa oruntur vita ex ira ex parte appetitu vindictae.

Sup. q. 14. art. 5. & ma. q. 3. ¶ In eodem articulo in art. 1 cor. & responsione ad pri-
med. 21. & 22. num. dubium ex Mar-
tino ibidem, occurrit contra hanc solutionem dicentes. Hac solutionem non mihi placet quia tristitia, de iniuria illata secundum Aristot. in 2. Rhetorice, est ipsa ira. Et

¶ In codem articulo in re cap. 19. a med. 10.4. Lib. de ferm. dom. in mon.

sicut ex supradictis patet, actionem vitii capitalis pertinet quod habeat finem mulsum appetibilem, ut sic propter appetitum eius multa peccata contumelias, ira autem que appetitum suum sub ratione boni, habet nem magis appetibilem, quam oditum quod appetit mali libidine mali; & ideo magis est ratione capitale ira, quam oditum.

ARTICULVS VI.

Vtrum ira debetponi inter uitia capitalia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod ira non debetponi inter uitia capitalia. Ira enim ex tristitia nascitur: sed tristitia est virtus capitale, quod dicitur accidia. ergo ira non debetponi vitium capitale.

¶ 2 Prat. Odium est grauius peccatum qd ira. ergo magis debetponi vitium capitale, quam ira.

Vtrum conuenient ira, afflictio, ira, filia irae, scilicet rixa, tumultus, contumelia, clamor, indigatio, blasphemia.

AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur, qd incommuni-

ideo licet ex ista tristitia oritur appetitum ex ea oritur ira.

¶ Ad hoc breviter dicimus, quod falsum prae-

Aristot. tristitia si ira, cum tristitia sit incommuni-

irascibili. Implicata deinde contradicitur.

¶ 3 Prat. Super illud Pronunt. Vir iracundus pronocat rixas, dicit gl. lanuia est omnium virtutum iracundia, qua clausa virtus in difficultibus est ira diuturna pp. vehementes desideriū vindictae: & idco ipse non digerit, sed per solam punitionem quiescit.

AD TERTIVM dicendum, qd gradus irae, quos Dns ponit, non pertinet ad diueras ira species,

sed accipiuntur secundum processum humani actus in quibus primo aliquid in corde concipiatur: & quācum ad hoc dicit, Qui irascitur fratri suo.

Secundum autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestetur exterius etiam antequam prorumpat in effectum: & quantum ad hoc dicit, qui dixerit fratri suo, Racha, quod est interiecit irascens.

Tertius gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur. Est autem effectus irae, documentum alreius sub ratione vindictae. Minimum autem documentorum est, quod fit solo verbo: & ideo quārum ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Farue. & sic patet, qd secundum addit supra primum, & tertium supra virtutem. Vnde si primum est peccatum mortale in casu, in quo Dns loquitur, sicut dictum est, multo magis alia: & ideo singulis eorum ponuntur correspondientia aliquam pertinentia ad condemnationem, sed in primo ponitur iudicium, quod minus est: quia ut Aug. dicit, in iudicio, adhuc defensionis loco datur. In secundo vero ponit consilium, in quo iudices inter se conferunt quo supplicio dānari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, qd est certa dānatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd illa tristitia ex qua oritur ira, ut plurimum non est accidens, sed passionis, tristitiae, quod sequitur ex iniuria illata.

AD SECUNDVM dicendum, qd sicut ex supradictis patet, actionem vitii capitalis pertinet quod habeat finem mulsum appetibilem, ut sic propter appetitum eius multa peccata contumelias, ira autem que appetitum suum sub ratione boni, habet nem magis appetibilem, quam oditum quod appetit mali libidine mali; & ideo magis est ratione capitale ira, quam oditum.

AD TERTIVM dicendum, qd ira dī ianuā vitiorum pacificatur, scilicet remouendo prohibitus, id est, impediendo iudicium rationis, per quod homo retrahatur a malis. Directe autē & per de- aliquorum causa specialiter catorum, que dicuntur filii eas.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vtrum ira, qd incommuni-

QVAEST. CLVIII.

JIV ARTIC. VII. 386

reputato indigni, quod sibi tale quid fecerit. Primo, quia ita est defectus in maliis. Nam aliquando iratus nihil de hoc considerat, quando fecit se hoc demeruisse, quod ab eo laderetur, nihilominus irascitur. Secundo, quia sit accepta indignatio non est filia irae. Probatum, quia non omnis talis estimatio est uitiosa.

Constat autem omnem actum, vel habitum a Gregorius, assignatum pro filia irae, esse utrumque.

Dubium secundum est, utrum tumor, quod etiam male exponit, in litera: ga

exigitur: utrumque vindicandi non pertinet ad filias, sicut nec

vindicta, sed pertinet ad confusum vindicandi.

Deinde pro istis

dubibus filibus simul iras quandoque profert signa indignationis

voce, mutuogelut, & similiter signa sine praestante: &

filial non spectant ad rixam, contumeliam, blasphemiam, aut clamorem. ergo spectant ad indignationem, & tumorem mentis.

Dubium tertium est circa clamorem, quod etiam minus bene exponit per inordinatam & confusam locutionem. Primo, quia reliquum quod est de ratione clamoris vocis, & expressit quod est causa rationis non pertinet, maxime si per inordinatum intelligi: quod ad probationem, non quo ad inordinationem. Secundo, reprehenditur lylocutio, quia clamor illi aliquid fit sine locatione. Tertio, quia licet clamor definitus a Thoma ex ira oriuntur, non tamen talis est generale nomen ad comprehendendum omnia, que pro clamore, ira filiam doctores intellexerunt.

Dubium quartum est circa rixam, quod etiam male exponit pro omni necessario, quod facta proximis inferitur ex ira: quia nullus actus proprius aliquis vitii capitalis, sive factus interior, sive exterior, ponitur filia illius vitii: sed rixa sic summa significativa: actum exteriorem ira: quia appetens vindicta, facit eam nocendo proximo. ergo rixa sic accepta non est filia irae.

Dubium quintum est circa contumeliam & blasphemiam, quod utramque author diffiniuit per urcha, diffungiendo eas contrariauras que constitutum in facto: quonia contumelia eius confluit in facto, ut patet si quis signum maceretum ponere in illo matrone. Et similiiter blasphemia confutatur in facto, ut patet si quis imaginem Crucifixi ex ira conculcaret.

Duquin sexum est circa omnes filias ex filia irae, quod originatur ex ira non in genere cause finalis: sed quia non probat, ideo non altero aliquid probations.

Dubium septimum non est Martinus est, quia author varie in hoc articulo loquitur de tumore mentis. Nam in corpore articulo dicit, quod importat repletionem animi cogitationibus diversorum viarum undicata.

In responsione vero ad tertium dicit, quod significat conatus, seu audaciam hominis intencions undicata.

Quomodo stant haec duo simili? Nam audacia est in iracibilibus, cogitationes vero sunt in ratione, aut cogitatione.

Dubium octimum est: rursum circa indignationem, quoniam est potius mater, quam filia irae: quod sic patet. Asseverare enim quod non parvus dignus pater precedit ramificationem hinc ego traxi contra cum, hoc est, appetens vindictam illius, sed dictum illuminatione antecedit alia a filiato, scilicet cunctum, quod indigens est quod talia egere. Nam prius naturaliter afflito indigentis eius respectu actionis sive, quam dignitatem cuncte respectu passionis me, quoniam illa est causa illius, ac per hoc semel indigni ad inferendum nisi inveniam est mater, non filia irae: & tamen in litera ponitur filia irae.

Ad primum dubium de indignatione respondeatur, quod accidit propter defectus, quia non semper iram comittit indignatio. Nam constat quod non semper iram legitur blasphemia, & tandem acceptatur illius filia. Nulli igitur oblati indignationi ad hoc, quod sit ira filia, si non semper iram comittit, quia filia vitii capitalis non sive pedissequa inseparabilis a malo, & per hoc potest excludi quod dicitur de scientie se demeruisse. Sed melius excludi undicta per superioris dicta, scilicet quod nisi sit ignorancia electionis se demeruisse tantum ab illo mino &c. qui trahatur: licet licet in universalis, aut in habitu, aut speculatori, quod demeruit. Non enim contra mouentem per iram si apprehenderet omnino se demeruisse, sed sole rite: iracibilibus enim apprehensione moueretur. Quod vero secundo loco obicitur, quod indignatio non est semper utroqua, negatur. Nam sicut communis semper est utroqua formaliter iuncta, ita indignatio formaliter sumpta: quoniam importat inordinatum estimationem de indignitate proximi, sicut con-

A tumelia inordinatam oblationem honoris per urcha: quoniam virum, horum materialiter posuit sine peccato esse. Sicut Paulus, O inferni Galatae. Et dominus, O futili & tardi corde ad credendum. Hoc enim modo posset sine peccato quis estimare in iurantem inignum, quod talia fecerit, sicut de facto, sic iudicat confessio, & implimet penitentes.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod iste homo accipit quia si imperitans, & omnisi id quod forma le est in doctrina authoris. Nam quia tumor mentis metaphorico nomine est, author a repletione, que quasi tumorem facit, expo fuit tumor mentis dicendo, & hoc tumor mentis dicendo.

¶ 3 Prat. Tumor mentis uidetur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vivi, sed mater omnium uitiorum, ut Gregorius dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

B Dicitur secundum dubium, quod confitit in repletione animi, cum felicitate, ex appetitu undicata repletur animus superfluis cogitationibus diversarum viarum ad undicata. Et iste bonus homo omisit repletionem, & ad foliam exognitionem se contulit. Quocirca dicendum est, quod huiusmodi repletio animi intelligitur per tumorem mentis. Nec obstat, quod hoc spectat ad confusum, immo hoc confert: quia mens partem apprehensionum anime sonat, ac per hoc dicendo tumorem mentis, dicimus repletionem partis apprehensionis, ad quam confitit spectare confutum. Nec est urchi huiusmodi confitit non esse filias irae: quoniam confitit est de his quae sunt ad finem, & oritur ex fine, scilicet, undicata appetit. Et propterea fallissima est similitudo, quod sicut undicata non spectat ad filias irae, ita nec confitit de mentis undicata, quoniam illa est finis: hoc est, ad finem: & ideo

C illi mater, sicut filia est. Ad id vero quod contra iam dictas duas filias, scilicet indignationem, & tumorem simul obicitur, responderetur, quod iniuria gelitus, seu mortis, aut mortis, spectant ad clamorem, ut in litera dicitur de dicente fratri suo Racha. Quod autem aliquis se preferat in corde, vel in urchi proximo cui est iratus, spectare uidetur, potius ad mentem irae, quae est superbia, quam ad filiam eius: quoniam irae ex superbia, quae quis non sufficit paucipendi, nascitur. Potest etiam pertinere quandoque: ad tumorem mentis, hoc est, audaciam, quae filia irae ponitur, ut in calcis huius articuli exponitur.

¶ Ad tertium dubium de clamore dicitur, quod author non omni sit necessaria, & quod per inordinatam locationem manifestatur non ad inordinatum probationem arctare, cum exprefit exemplum de dicente Racha, ubi non prolationis, sed moris est inordinatio. Quoniam vero carpifite, quod usus est locationis vocabulo, debuit aduertere, quod a principali oris officio, quod est loqui, denominationem fieri consonum est, maxime apprendendo ly, confitam, & exemplum de intercessione. Vnde negatur, quod clamor sit definitus, scilicet per inordinatum & confusam locationem, sit minus ad aquas intentionis doctorum. Nam omnia comprehendunt sane intelligendo, cum reductione scilicet secundariorum ad principalia, puto, modos clamandi, ad inordinationem vel confusorem, & non locationem ad locationem. Nec hoc est nouum, sed coniunctum apud illistrum virorum doctrinas.

¶ Ad quartum dubium de rixa dicitur, quod opime ab author exponitur, & quod nocere factio proximis, non est actus proprius irae, sed effectus propriis alterius vitii, scilicet iniustitiae, cum proprium est auferre a proximo quod suum est, puta, honorem, famam, libertatem, integratam corporis, uitam, &c.

E Et huiusmodi actus est iniustitia, sicut actus imperati ab ira, & ordinari ab finem irae, quod est undicata. Et sic inferre documentum factum, quod est actus propriis iniustitiae, nomine rixa: nunquam possum est inris filias irae quia ex appetitu undicata mouetur iratus ad huiusmodi actus exercendos ad finem suum. Concedatur ergo quod proprius actus non ponitur filia, negatur quod huiusmodi actus sine proprio actus irae, quia sunt secundum se proprii iniustitiae, & non sunt irae, nisi quia assumptab irae. Et cum dicatur, appetens undicata factum est, concedatur non sequitur, ergo factum est per actum, qui fecit dum fe est proprius irae. Sufficit namque quod actus quem facit, sit irae ut imperatus, & non poterit quod sit secundum se irae. Sunt enim dicti actus secundum se iniustitiae, & impetrati ab ira.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod misericordia est de hoc homine, q

opponat se contra definitionem contumeliam, & blasphemiam per urcha, cum confit hunc esse morem theologorum, & philosophorum, scilicet principale exprimere, & in principali subintelligere secundariam, sicut sacramentum matrimonii definitur per urcha, & tamen mutibus sine urchbo perficiuntur.

Q V A E S T . C L V I I .

Ar. 5. ad 4.

Ita contumelia, & blasphemia principia liter uero sunt, si tamen uerbi fieri possunt. Et sicut non derogat doctrina, veritatis, & authoritati definitio matrimonij sacramentum p. verba, quia principalius fit per uerba: ita non derogat in proposito eadem ratione.

¶ Ad sextum dubium, qd est ultimum Martinini dicunt quid omnes iste sex filii oriuntur ex ira in genere causa finalis. Nam ex appetitu vindictae oritur magnificatio iniuria, quam significat indignatio: & repletio mentis cum angustia, quam significat timor mortis: & blasphemia, ut patet, & contumelia, & rixa, & clamor. Hec enim ordinantur ab irato ad suum finem, qui est vindicta, & quodlibet eorum est secundum ilud Job 15. Numquid sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Una quidem, secundum hoc quod homo in modoloquendi iram suam demonstrat, sicut dicitur "est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intellegitur inordinata & confusa locutio. Alia etiam est inordinatio secundum quod aliquis protrumpit in uerba iniuriola, quia quidem si sint contra Deum, erit blasphemia: si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira secundum quod procedit usq; ad factum: & sic ex ira oriuntur rixae, p. quas intelliguntur oia noctumenta, que factio proximis inferuntur ex ira.

¶ Ad octavum dubium, de indignatione dicunt, quod ex parte irati primo occurrat, quod ille qui parviperdit, meretur puniri, eo quod ipse parviperdit est ab eo, & sic adeo appetitus vindictae. Et deinde iratus considerando causam sue ire, scilicet iniuriam sibi illatam, quia in huiusmodi considerationibus ingrossatur naturali pugnaciam, magnificatio iniuriam sibi illatam, & ex parte personae, que iniurit, tanto iniuriorum putat, quanto uel se innoxium, uel illum benefactorem, uel beneficiatum, uel neutrum, uel minus offensum. Et si quidem huiusmodi ponderat, & sic indignantur contra personam que offendit, ita qd quanto humilio, si magnificatio iniuriae in personam, que respicit, per sonam que offendit,

SED CONTRA est, qd Gre. 31. Moral, * assignat has filias irae.

RESPON. Dicendum, quod ira potest tripliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascitur duo virtus. Vnum quidem, ex parte eius contra quem irascitur, quem reputat indignum, ut sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio. Aliud autem virtutum est ex parte sui ipsius, inquantu scilicet excogitas diuersas uias uindictae, & talibus cogitationibus animum suum repler, secundum ilud Iob 15. Numquid sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Una quidem, secundum hoc quod homo in modoloquendi iram suam demonstrat, sicut dicitur "est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intellegitur inordinata & confusa locutio. Alia etiam est inordinatio secundum quod aliquis protrumpit in uerba iniuriola, quia quidem si sint contra Deum, erit blasphemia: si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira secundum quod procedit usq; ad factum: & sic ex ira oriuntur rixae, p. quas intelliguntur oia noctumenta, que factio proximis inferuntur ex ira.

¶ Ad octavum ergo dicendum, qd blasphemia in quam aliquis prorumpit deliberata mente, procedit ex superbia hominis contra Deum se erigentis, quia ut dicitur Eccles. 10. Initium superbie hois apostatare a Deo, id est, recedere a ueneratione eius, est prima supbie pars, & ex hoc oritur blasphemia: sed blasphemia in qua aliquis prorumpit ex commotione animi, procedit ex ira.

AD SECUNDUM dicendum, qd odium est aliquando nascatur ex ira, tamen habet aliquam priorem causam, ex qua directius oritur, scilicet tristitia, sicut est contrario amor nascitur ex dilectione: ex tristitia aurem illatam quandoque in iram, quandoque in odium, aliquis mouetur. Unde convenientius fuit quod odium poneretur ori ex accidia, quam ex ira.

AD TERTIUM dicendum, qd tumor mentis no accipitur hic pro superbia, sed pro quodam

F conatu, siue audacia homini intentantis vindictae, audaciem virtutem fortitudini opposuit.

ARTICULUS VIII.

Vtrum sit aliquod uitium oppidum iracundie, proueniens ex deficiencia.

AD OCTAVUM sic procedatur. Videtur, quod non sit aliquod virtutum oppidum iracundie proueniens ex defectu irae. Nihil enim est vitiosum, per quod homo Deo assimilatur, sed per hoc qd homo omnino est similans Deo, qui cum tranquillitate indicat, ergo non videtur quod sit vitium omniu in ira carcere.

¶ 2 Pr. Defectus eius quod ad nihil est utile, non est utroque sed motus irae ad nihil est utile, ut probat Seneca in lib. * quod fecit de ira. ergo videtur quod defectus irae non sit utroque, sed utrumque.

¶ 3 Pr. Malum hominis secundum Dionysium, est præter rationem esse, sed subtrahere omni motu irae adhuc remanere in grum iudicium romanum, ergo lus defectus irae uitium caeruleum.

SED CONTRA est, qd Chrysostomus * dicit super Mat. Qui cum causa non irascitur, eccl. Patientia enim irrationalis, tia feminata, negligenter numerata, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum.

RESPON. Dicendum, qd de plipler potest intelligi. Vnde dico, simplex motus voluntatis, quo aliquis no ex passione, sed ex iudicio rationis penam magistrum & sic defectus irae absque dubio est peccatum. Et hoc motus accipitur in verbis Chrysostomi, qui dicit ibidem, Iracundia quae causa est, non est iracundia, sed iudicium: iracundianus proprius intelligitur comotio passionis. Qui autem cum causa irascitur in magna passione, ideo iudicatur in modum accipitur ira p mori appetitu, cum pallio & transmutatio, cum quidem motus ex necessitate contingit, ad simplicem motum voluntatis appetitus inferior sequitur, tamen superioris, nisi aliquid repugnat. Et si totaliter desicere motus irae in passione, vel debilitate, vel per subtractionem, vel debilitatem, Et ideo ex consequenti est, quod ire vitiioso est, sicut & defectus ad punicendum secundum indicatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, totaliter non irascitur cum debet, quod Deum quantum ad carem p. p. habet.